

כתר שם טוב

גליון שבועי בענין דרכי השגה ודביקות, יהודים ועליות, בדרך הבעש"ט הקדוש

שע"י חכמי ורובני ישיבת "כתר שם טוב" בראשות מו"ר שליט"א | ירושלים < בית שמש > מודיעין עילית < ביתר | גליון יז | פרשת אמור תשפ"ד

המתקת הדין בשורשו

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, כלומר "ויאמר" הש"י מכח מדת "אלהים" שהוא מדת גבורה המצמצם האור, מחמת זה "יהי אור" המתקיים שיוכל העולם לסבלו.

כתר שם טוב, ח"צ נסופו

ביאור יחוד "נוצר חסד" בדרכי העבודה (א)

שיכל מה דעביד רחמנא ודאי לטב עביד, ויאמין שאין יוצא ממנו יתברך שום רעה חס ושלוש, ויאמין שבודאי זו הוא טובה גדולה רק שעדיין אינה נגלית לו, אזי בזכות האמונה שיאמין ויבטח כל כך בה' יתברך יתהפכו הצירופים ויעשו ויתהוו צירופים הקודמים הטובים, כמו שהיו קודם הקטרוגים, יתגלה הטובה לעין כל, והנה זהו דרך אמונה להאמין מה דעביד רחמנא לטב עביד, אמנם יש עוד דרך לפני איש אשר הוא ביתר שאת ויתר עוז, והוא דרך אמונה גם זו לטובה, והיינו שיאמין בה' יתברך הטוב והמטיב שגם זאת הרעה בעצמה הוא לטובה גדולה, היינו שמן הרעה זו יתהווה טובה יותר גדולה וחזקה מטובה קמייאת שהיתה קודם הקטרוגים, וכמעשה דנחום איש גם זו (תענית כא.), ואז בהיות האדם מאמין בדרך אמונה זו, זוכה שגם מן הרעה יתהווה לו טובה".

איך ממתיקין הדין בשורשו

וזהו ביאור כוונת יחוד נוצר חסד לאלפים.

דהנה כל הדינים שבעולם שורשם באלופו של עולם, ששם הוא תכלית הטוב והחסד. והיינו שלפעמים האב מכה את בנו, ומי שנכנס אל ההרגשה של האב רואה שמחמת גודל רחמיו ודאגתו של האב על טובת בנו הוא נאלץ להפעיל את כח הגבורה והדין, וככל שהאב מפעיל יותר גבורות, ניכר בזה שיותר איכפת לאב טובת בנו ודאגתו אליו.

וזהו המתקת הדינים בשורשם. כי כאשר יש ח"ו דין וגבורה, לא זו הדרך לברוח אל מקום החסדים ולומר שהקב"ה הוא תכלית החסד. אלא הדרך הנכונה היא

וזה יכול להפוך לטובה. אבל כאשר מתחיל לעסוק עסק מהדבר, ומתייחס אל הרע כמציאות קיימת, העמיד בכך את הרע כדבר של קיימא.

ומבאר ה'שפת אמת' (פר' ראה, תרל"ה) כי כל השפעה חייבת להיות מעורבת טוב ורע, כל השפעה מורכבת משני חלקים: אור וכלי, האור כולו טוב, והכלי מוגבל על ידי כח הצמצום והדין. האור רוצה להשפיע ולהתפשט לכולם, והכלי בודק האם ראויים או לא. אך כאשר מתעלמים מכח הדין, ומגלים שהוא חלק מהטוב, הוא מתבטל. ואילו כאשר עושים ממנו עסק שלם, נותנים לו כח ותוקף.

ובאופן זה מתפרשת מצות 'ואהבת את הוי"ה' אלקיך' במשנת הבעש"ט הק', שיש לאהוב את בחינת 'הוי"ה' שהוא הרחמים המסתתר בתוך 'אלקיך' שהוא הדינים והצמצום והיסורים, ובכך מתבטלים כל הדינים כשמגלים את הנשמה הפנימית שבהם.

כי השפע יורד מן השמים כשהוא פשוט, והבחירה הזאת, האם לפרש את המצב ולהביט על כך כצער, כריחוק, כדין ועונש, או שמה כהשפעת חסד ורחמים - נתונה בדינו, האם לעשות מהשפע ברכה או חלילה להיפך.⁷

ומגלה הבעש"ט את סוד הדבר (פתגמין קדישין אות ג'), כי כאשר נשפע לאדם רוב טובה, הנה לפעמים יש חשש מהמקטרגים "ואזי הפסק דין למעלה הוא כך, שלעת עתה יגיע הטובה הזו אל האדם בצירופים אחרים, מלוכשת ברעה חלילה, ואם האדם יעמוד בנסיון זה שיתחזק עצמו באמונה שלימה וחזקה באמת,

לא להכיר במצב של דין

כל פעם שיורד שפע חדש לעולם, זה יורד יחד עם מערכת של דינים.

כי השפע הוא אור מופשט, בלי גבולות, ואף אם נקצב לאדם עשירות, זה יכול להגיע בעוד מאה שנה ויותר. וכדי שיוכל השפע להימשך בתוך גדרי העולם של מקום וזמן צריך שיהיה מלווה עם דין וצמצום וגבורה שהם מגבילים את השפע בתוך כלים של מקום וזמן וכיוצא בזה, בסוד 'גבורות גשמים' שהגשם הוא שפע אדיר היורד מלמטה, והגבורות מצמצמות את טיפות הגשם שיהיו נפרדות זו מזו, ומיועדות כל אחת למקום מסוים.⁸

וכיון שזה מגיע על ידי דין וצמצום, מתעורר בזה גם הדין על האדם הפרטי ועל העולם הכללי האם ראויים לשפע, וכן מתעוררים ענייני צער וכיוצא"ב הנמשכים מהגבורות הללו.

וכאשר מתעורר דין וצער על האדם, יש לו שתי ברירות, או לעשות מכך עסק שלם ולהתחיל לשאול למה זה מגיע לי ומה אני יכול לעשות כדי לבטלם, או להתעלם מכך ולהביט עליהם כשפע של חסד, כיון שהגבורות הם לבוש שבתוכם נמצא השפע אור החסד. וכיון שמתעלם מהם, אין להם מציאות והם מתבטלים לאחר שעשו את תפקידם להגביל את השפע ולהורידו למטה.

וזהו אחד היסודות שגילה הבעש"ט הק', כי כל מקרה של צער שיורד לעולם, כל זמן שלא הביט עליו באופן של ירע, עדיין אין לזה תוקף רשמי של דבר רע

¹ אלהיך' שהוא בחי' דין, לקבלו בשמחה ולקשרו אל 'הוי"ה' שהוא הנשמה ע"י 'ואהבת'.

² זה לשון הישפת אמת: והאמת כי אין הרע יורד משמים. אך לכל השפעה מוכרח להיות תערובת מטורר וכל שיש התחדשות ברכה נמשך ג"כ אחריו הקללה. וז"ש נתן לפניכם כו'. שהכל ביד האדם. וביאור הענין ואל תקוץ בתוכחתו. היא מדת השתנות. שמשבחין מאוד מדה זו. והיינו לקבל כל המאורעות בשוה כי אם אין האדם משתנה בפגועו בו מדה"ד אין לה קיום להקללה וחולפת ועוברת ממנו. אך ח"ו אם האדם מתפעל יותר מדאי. בזה נוסף קיום וחזוק להרע.

הארץ, והדינים מאירים בתוקף גדול ובגילוי, אזי אין נסתר מחמתו וקשה להסתתר מתוקף הדין.

³ ראה תולדות יעקב יוסף (פר' עקב, אות ב) וול"ק: הקשה מורי מה זה לו ית' לתועלת שגאהבנו, יתוש כמונו אם יאהב למלך גדול ונורא מה זה נחשב לכלום. הגם דשמעתי ממנו פירוש נפלא על קושיא זה לבד, כי בריאת העולם היה על ידי דין, שהוא סוד הצמצום כנודע. לכך דיני ויסורי האדם הם גוף אל הנשמה וחיות הרוחניות, וכשאדם מקבל היסורין באהבה ובשמחה שהוא בחינת החיות והרוחניות, הוא מקרב ומקשר ומדבק הגוף אל הנשמה שהוא החיות והרוחני, ונתבטל הדין. וח"ו בהיפך, דוחה הגוף שלו מן החיות. לכך אמר עצה היעוצה לאדם, 'ואהבת את ה'

⁴ כדאיתא (ב"ב טז:): הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה, כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד, שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד - מטשטשות את הארץ ואינה מוציאה פירות.

⁵ כדאיתא בצוואת הריב"ש (ג ע"א) וול"ק: כי אזי עדיין יכולין לבטל [הדינים בנקל] וסימנך [והוא כחתן יוצא מחופתו שיש כגבור וכו'] ואין נסתר מחמתו, אל תקרי 'מחמתו' אלא 'מחמתו', כלומר, כשכבר השמש יצא על הארץ אזי אין נסתר מהדינים הבאים ממלאכי חמה. עכ"ל. והיינו, שכאשר עדיין חשכה, ועדיין הדברים אינם ברורים, אפשר עוד להמתין את הדינים, אבל כאשר השמש היה על

בשבוע הקודם הרחבנו, מדברי רבינו הרמב"ן שיש בידו קבלה של אמת - שכל התורה היא שמותיו של הקב"ה, ומפני זה יש חומר גדול בכתיבת ספר תורה ללא פסול, מפני שכולה היא שמות הקדש. והרחבנו בזה הרבה.

ביאור מעלת הייחודים

ומעתה נמצא, שכאשר האדם פונה לעסוק בתורה ובמצות מתוך עסק הייחודים, אזי בכך הוא מגלה את אמיתות פנימיות התורה, בדרך זו של 'גילוי שמותיו של הקב"ה' הגנוזים בתורה. וזוהי הדרגה הנעלית ביותר של 'תורת אמת' שזוכה לה האדם.

וכמו כן, עצם העסק בייחודים - הוא הוא גילוי שמותיו של הקב"ה בעולמו. שהרי כל הבריאה נוצרה בכח האותיות, וכמו ששנינו בגמ' ברכות (נה א) כי בכ"ב אותיות נבראו שמים וארץ. ולא רק בשעת הבריאה, האירו האותיות במלאכת ובתבנית עשיית שמים וארץ. אלא כך הוא גם עתה, בכל רגע ורגע מחדש. וכמו שכתב רבינו התניא (שער היחוד והאמונה פרק א) '...כתיב לעולם ה' דברך ניצב בשמים, ופירש הבעש"ט ז"ל, כי בדרך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם. ודבריו חיים וקיימים לעד כו', כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים כאין וכאפס ממש, והיו כלא היו כלל, וכמו קודם מאמר יהי רקיע. ובדרך זו כתב רבינו הגר"ח מוואלאז'ין בספרו נפש החיים (שער ג פרק יא) ' והענין כידוע בזוהר, שהוא יתברך ודבורו חד, וכל דבור ומאמר של הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית שאמר 'ויהי' הוא הנפש וחיות אותו הדבר שנברא בו, וכל רבי רבבות המינים שבו, עם המלות הממונים עליהם, והמלאכים הממנים על אותם המלות, ושרשם ושרשם למעלה למעלה שבכל עולם, ומאז והלאה עוד כל ימי עולם דברו יתברך ניצב בהם להאירם ולקיימם בכל רגע, בכל פרטי ענייניהם ושנוייהם וסודו מצבם'.

ונמצא, שבשעה שעוסק האדם בעסק הייחודים - שהוא גילוי שמותיו של השי"ת הטמונים וגנוזים בתורה ובמצות ובעיקר הבריאה, הרי בכך הוא מאחד ומתקבץ את השמים והארץ כאחד, ובוזו גורם הוא לשכינה שתתגלה ותתקיים בתחתונים, ביתר שאת וביתר גילוי, ומביא הוא בזה את הבריאה לידי תיקונה לאין ערוך ולאין שיעור. וזה הוא הטעם למעלת הגדולה של 'פרשת הייחודים', וכמו שכתב על כך מרנא הגר"א זיע"א - שוהיה בחינת 'ללמוד על מנת לעשות', משום שכל מהותה של בריאת העולם ונתינת התורה המצוות - זהו גילוי השכינה בתחתונים, וזוהי תכלית כל התורה כולה. ושלימות הגילוי הזה נעשה על ידי מה שמוציא האדם מן הכח לפועל את שמותיו של הקב"ה הטמונים ומכוסים בבריאה, ולכן הוא שכה גדולה וגם שגובה מעלתו של העוסק בסוגיית הייחודים.

המשך בעמוד אחרון <<<

בבחינת לובן מצד הזכר, ופ"ר הוא טיפת העלאת מ"ן שהוא אודם מצד הנוקי' שהיא בינה עילאה.

ועל ידי ש"ך ופ"ר דינים יש אחיזה לכוחות שונים של פירוד וקטרוג ח"ו, כי כל זמן שהדינים נמצאים בבחינת 'ארץ' שהוא בחינת ים, הם שייכים לקדושה, אך יש בחינת 'מצולות ים' שהוא כחות הפירוד והקלי', וצריך להמשיך אליהם אור רב ועצום של 'נוצר חסד' שהוא שם הוי"ה במילוי ע"ב, ובוה יתקיים 'ותשליך במצולות ים כל חטאותם' של מיכה המורשתי שהוא כנגד תיקון 'אלפים', ויתבטלו כל אותם מצולות ים.

ניקוי כל ניצוצות הקודש

וכאשר נכנסים לתוך 'מצולות ים' יש לברר משם את כל ניצוצות הקדושה שנפלו לשם, כי כל כוחות הדינים הם שורשם ברצון האלוקי' להשפיע אך טוב וחסד, אלא שבעקבות ריבוי ההשתלשלות נאחזו בהם החיצונים, ועתה צריך לברר ולהוציא אותם בכח המזל האחרון הנקרא 'ונקה' שיש בו כח מיוחד לנקות אפילו המקומות הנדחים ביותר בסוד 'ונקה לא נקה' וזאת על ידי שם אהי"ה במילוי יודי"ן הרומז על שורש הדין, והוא בגימטריא קס"א כמנין ונקה.

כי יש י"ג מידות של רחמים, שהם מזלות עליונות שמהם נזול השפע לעולם. ועיקר ההשפעה שבהם הוא על ידי שני מזלות עיקריים, המזל השמיני הנקרא 'נוצר חסד' שהוא כח הזכר המשפיע. והמזל הי"ג הנקרא 'ונקה' שהוא כח הנוקי' המקבלת.

והם נרמזים בדיקנא עילאה של כתר עליון, כי 'נוצר חסד' הוא חלק הזקן המגולה כלפי חוץ, ומזל 'ונקה' הוא חלק הזקן שכלפי הצוואר, ומזל 'אלפים' הוא השערות הקצרות שבין שני חלקי הזקן הנזכרים.

ועל ידי יחוד נוצר חסד לאלפים, ממשיכים החסד ממזל 'נוצר חסד' אל מזל 'ונקה', ובדרך נמתקים גם האלפים שהם שורשי כוחות הדין, ומתגלה שפע רב טוב וחסדים נגלים.

[מתוך שיעור מו"ר שליט"א]

מילוי ה"ה הוא בחינת דין שבתוך הדין¹, ואת המילוי הזה צריך להמתיק על ידי ההכרה במחשבה שהשורש הוא תכלית הטוב והכל הוא רק תכלית החסד.

ואז יורדים ומאירים את שם ע"ב גם למטה יותר, בשמות אלה"ם אדני"י שהם הגבורות עצמם מצד הקדושה, והם גם כן עולים למנין 'אלפים' עם טי' אותיותיהם, וזה נרמז במאמר הכתוב 'נוצר חסד - לאלפים', שצריך להמשיך את 'נוצר חסד' אל האלפים ולהמתיקן.

וזהו הפירוש הפשוט של 'נוצר חסד לאלפים' שהיא אחת ממידות הרחמים של הקב"ה, שאינו משחרר את כל השפעת החסד על אדם אחד, אלא נוצר ומשמר את החסד, ומשפיע אותם טיפין טיפין עד אלף דור, וכל זאת על ידי 'אלפים' שהוא כח הצמצום והגבורה. ולכן 'נוצר חסד' מכון כנגד 'יכבוש עוונותינו' של מיכה המורשתי, שפירושו שהוא כובש ומאפק את כח הדין והעונש שלא ישתחרר לגמרי.

אחר כך יש להביט על מציאות הדין שכבר התגלה בארץ, דהיינו הצער והצרה שהוא שרוי בו, ולהמתיקו על ידי שם אלה"ם במילוי אלפין [כזה: אל"ף למ"ד ה"א יו"ד מ"ם] שבגימטריא ארץ, ובכך נמתק מציאות הדין שכבר נמשך והתגלה בפועל הארץ.

והנה שמות אלה"ם אדני"י הם הדינים דקדושה, אך למטה משתלשלים מהם כוחות שונים של פירוד וצער וכיוצ"ב על ידי ש"ך ופ"ר דינים, שהם תוצאות של שמות אלה"ם אדני"י. כי יש ל"ב פעמים אלקים במעשה בראשית [כנגד כ"ב אותיות ועשר ספירות שהם שורש הגבלת כל הבריאה], ועשר פעמים ל"ב הוא ש"ך דינים שהם חמש פעמים דין. וכן יש אותיות מנצפ"ך שהם אותיות סופיות המגבילות ותחומות וסוגרות את התיבות שלא יתפשטו הלאה, והם בגימטריא פ"ד ונמשיכים משם אדני"י.

כי מציאות כל הבריאה נרקמה על ידי ש"ך ופ"ר דינים, כאשר ש"ך הוא הביוריים מצד חכמה עילאה

לעלות אל שורש הדין ולבדוק על מה עשה ה' ככה, ואז מתברר ששורש הדין הוא לתכלית החסד, כי כדי שיוכל השפעת החסד לירד לעום הוצרך להגבילו על ידי הדין. ואז נמתק הדין בשורשו.

הדבר דומה לאב המכה את בנו מחמת שטות שעשה, והאב עושה כן מתוך תגבורת הכעס, והבן מפחד ממנו שמא יגביר עליו עונש קשה למאוד, מה עושה הבן, הוא פונה לאביו ואומר לו: הרי אתה מפליא בי את מכותך הנאמנות מתוך גודל רחמנותך ודאגתך אלי, ואם כן מתוך המכות עצמם אני רואה את גודל אהבתך אלי, כי שורש ההכאה הוא תכלית הטוב. וכאשר הבן מעורר את שורש הדין והאב מגלה בקרבו את האהבה המסתתרת מאחורי הגבורות, מיד נמתק חרון אפו ומתעורר רוב אהבתו אל בנו מחמת שהבן הצליח לעורר את שורש הדין.

המשכת נוצר חסד אל אלפים

והנה שפע הטוב המופשט נרמז בשם הוי"ה במילוי יודי"ן כזה: יו"ד ה"י וי"ו ה"י, שבגימטריא ע"ב, כמנין חסד. כי יודי"ן רומזין על השפע כשהוא עדיין בתחילתו לפני שהתפשט לאורך ולרוחב.

ואז יורד השפע אל הגבורות, דהיינו השמות הקדושים אהי"ה אלה"ם אדני"י, כי אהי"ה הוא בבינה דמינה דינין מתערין והיא שורש הגבורות, ואלקים הוא במידות, ואדני"י היא למטה במלכות.

וכל השמות הקדושים הללו מתחילים באות אל"ף, והם נקראים 'אלפים', שהם שורש הדין, וצריך להאיר בהם ההכרה של 'נוצר חסד' דהיינו שם הוי"ה במילוי ע"ב שבגימטריא חסד, ובכך ממתקים את שורש הדין שהיא שם אהי"ה במילוי ההי"ן, כזה: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה שבגימטריא קנ"א [כמנין מקוה] ועם עשר האותיות שבמילוי זה הוא קס"א כמנין 'אלפים'.

כי שם אהי"ה כשהוא במילוי יו"ד או אל"ף הרי הוא ממותק מעיקרא, מחמת שנעלם בו היו"ד הרומז על שורש החסד או האל"ף הרומז על אלופו של עולם, אך

¹ חסדי האל"ף גדול עד מאוד ומאיר מאור פלא העליון ואז נעשה מצרה רצה, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט"ז, ז), כי כשישראל עושים תשובה נתהפך הצרה לרצה, וה' הטוב נתרצה במעשיהם וממתיק הדינים מעליהם מכח האל"ף שבתחילתו שבו נמתק כל דבר. כי גם שם אדני"י הוא בחינת א' דין שהיא ממתיק הדין שבתוכו.

הדינים מכל מקום נמתק על ידי המילוי מהיודי"ן או מהאלפ"ן, רק זה האלהים במילוי ההי"ן שהי' הוא גם כן משורש הדין כי ה' ראשונה שבשם הוי"ה מינה דינין מתערין והי' אחיונה שבשם הוא בעצמה בחינת אלהים, ונוסף שמספר אלהים הזה הוא חושבן צרה ונעשה ח"ו צר לישראל, ואכן בעל הרחמים יתברך שמו אף על פי כן ממתיק גם את אלהים הזה באל"ף שבתחילתו, לפי שאור

² ראה באר מים חיים (פרשת שמות): נודע אשר כל בחינת הדינים המגיעין לישראל הכל משם אלהים במילוי ההי"ן, כי אלהים במילוי יודי"ן או במילוי אלפ"ן נהנה נודע שהיודי"ן מורה על אור החסדים מבחינת החכמה והאל"ף מורה גם כן על בחינת החסדים מבחינת פלא העליון ששם אין מגיע כלל שום בחינת הדינים, ועל כן הגם שאלהים מורה על

"מעלין בקדש"

סידרת שיעורים בהרים בספה"ק "מסילת ישרים" בדרך פנימיות
ערך: ע"פ ספרי מו"ר שליט"א

מעובד לבני הישיבות

שער 'קומת היסוד'

'תורה מביאה לידי זהירות'

פרק ד

בדרך קניית הזהירות

אמנם על דרך פרט המביא לזה, הוא ההתבוננות על חומר העבודה אשר חייב בה האדם, ועומק הדין עליה. ויצא לו זה, מן העיון במעשים הכתובים בספרי הקודש ומן הלימוד במאמרי החכמים זכרונם לברכה המעוררים על זה.

והנה יש בהתבוננות הזה הערות הערות בהדרגה: לשלמי הדעת, ולפחותים מהם, ולכל ההמון כולו.

לשלמי הדעת, תהיה להם ההערה במה שיתברר להם כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה, ושאינן רע גדול מחסרון השלמות וההרחקה ממנו. כי הנה אחר שיתבאר זה אצלם ויתבאר להם כמו כן היות האמצעים אליו המעשים הטובים והמדות הטובות, ודאי הוא שלא יתרוצו מעולם להמעיט מאלה האמצעים או להקל בהם. כי כבר נתבאר אצלם שאם אמצעים אלה ימעטו להם, או אם האמצעים יהיו חלשים ולא בכל החוזק המצטרך בהם, הנה לא ישיגו בהם שלמות אמיתי אלא יגרע מהם כפי מה שגרעו הם בהשתדלותם, ונמצאים חסרי השלימות, מה שהוא להם צרה גדולה ורעה רבה. על כן לא יבחרו אלא להרבות בהם ולהחמיר בכל תנאיהם, ולא ינחשו ולא ישקטו מדאגה מדבר פן יחסר מהם מה שיגיע אותם אל השלימות אשר הם חפצים. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי כח יד) אשרי אדם מפחד תמיד, ופירשו זכרונם לברכה (ברכות ס א) 'ההוא בדברי תורה כתיב'.

והנה סוף זאת המדרגה, היא הנקראת יראת חטא, שהיא מן המשובחות שבמדרגות, והוא שיהיה האדם ירא תמיד ודואג פן ימצא בידו איזה שמץ חטא שיעכבהו מן השלימות אשר הוא חייב להשתדל בעבורו². ועל זה אמרו זכרונם לברכה (בבא בתרא עה א) על דרך המשל, 'מלמד שכל אחד נכוח מחופתו של חברו'. כי אין זה מטעם הקנאה אשר תפול רק בחסידי הדעת כמו שאכתוב עוד בסיעתא דשמיא, אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלימות מדריגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו. והנה על פי ההתבוננות הזה ודאי שלא ימנע השלם בדעתו להיות זהיר במעשיו³.

הן כל אלה ההשקפות שישקף עליהן האדם ויקנה בהם מדת הזהירות ודאי, אם בעל נפש הוא⁴.

^א כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם כאן ביאר לנו רבינו זיע"א בדבריו, את המהות האמיתית של 'מידת הזהירות'. שכולה היא מקשה אחת של חימוד והשתוקקות תמידית למעלת הדביקות בו ית'. וזה מה שביאר לפנינו רבינו, כי בכל דבר שהאדם יכול להשיג מדרגות ונבנע מהם מחמת עצלותו, או מחמת יאוש שאינו מאמין ובוטח שהשי"ת יערה עליו רוח טהרה ממרום להיטיבו ולהחיותו, ולכן מרפה הוא ידים בתואנה שאינו יכול לכבוש את ההר הגדול שהצ"ח ממעמד כנגדו. הרי בכך נעשה הוא מחוסר דרגא לנצח, והרי הוא בבחינת 'בעל מום' ממש באותו הענין שלא השלימו, ואין קץ לתאר את עומק צער הנשמה כאשר חסירה היא במידת מה קרבת אלוקים שהיה בידה להשיגה. ולכן הוא שתיקנו חז"ל בסדר התפילה להרבות בבקשת 'ותן חלקינו בתורתך', מכיון שזה הוא יסוד כל האדם שיהא להשלים את עצמו בשלימות, ובכך יזכה להתקרב כראוי אל בוראו.

והן הן הדברים שחוקק רבינו הגרי"א זיע"א באגרתו... 'בעת שמוליכין את האדם מביתו לקברו או תפקחנה כל חושיו ורואה מה שלא היה יכול לראות בעת חיותו וכיו'. ויתבונן אז בשכלו הוה, כמה תענוגי גן עדן הפסיד בעוה"ז, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב. וכמה שעות היו בכל ימי חייו אשר הלכו בבטלה, אשר בכל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים אשר עין לא ראתה - ומחמת גודל התשוקה אשר הוא רוצה להתעדין שם, והוא אינו יכול ליכנס שם מחמת שהוא מלוכלך מצואת עוונותיו, הוא מרוצה להענש בגיהנם בעונשים קשים ומרים, רק לבוא אח"כ לתענוגי הגן עדן. ואין בכח אדם לצייר גודל שברת לבו וחרטתו, ואם היה לאדם בעוה"ז אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעוה"ב יהיה מוכרח למות מחמת שלא היה יכול לסבול גודל הצער, רק בעוה"ב נתן לו הקב"ה כח שיוכל לסבול זה הצער. ואז גודל תשוקתו שיתנו לו רשות לחזור לביתו ולעסוק בתורה ועבודה כל ימי חייו, וממרט שערות ראשו וקורע את בשרו, ואומר אוי לי איך החלפתי עולם התענוגים נצחיים על עולם חושך, והצער הזה קשה לו מכל יסורי גיהנם.

ודבריו הללו הם ממש כפי דברי רבינו כאן, שהתשוקה שמשתוקקת נשמת האדם לקרבת אלוקים היא אינה ניתנת לשיעור ואינה נתפסת בשכל האדם הנשמי. ולכן, צער ההפסד וגודל הכאב שיהיה לאדם אם הוא יפסיד את חלקו וכוחותיו ולא יבא לידי שלימות, אין להם תחליף ותשובה לעולם. והחכם ראוי שיהיו עיניו בראשו לרדוף ולהתפלל לפני השי"ת שיוליכנו ויסייענו להשלים את חלקו בתורה ובמצות ובמעשים טובים.

^ב והנה סוף זאת המדרגה, היא הנקראת יראת חטא. כונת רבינו בדבריו היא, שהרי רבי פנחס בן יאיר מונה בהמשך דברי הברייתא 'ענוה מביאה לידי יראת חטא'. ומבואר בזה, שמי שקנה בנפשו את מידת הזהירות' בלבד, עדיין הוא אינו אוהב בדרגה השלימה הזאת של 'יראת חטא', אולם מכל מקום מחמת קניית מידת הזהירות בנפש האדם יש בידו להמשיך ולהשלים את נפשו, ולבא עד לידי שלימות במידת 'יראת חטא'.

וטעמו של דבר, שהרי כבר ביאר רבינו להלן (פרק כד) שמהותה של יראה זו היא מפני גוף החטא עצמו, לא מחמת היראה מן העונש, ולא מחמת יראת הרוממות מן הבורא יתברך, אלא זוהי דרגא של יראה שלא יתלכך האדם בגופו של החטא. וכך הוא שמפורסם בבית המדרש לבאר את נוסח התפילה של ברכת החודש, 'חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא'. שיש כאן ב' בקשות חלוקות, הן יראת שמים - על ידי יראת העונש והרוממות. והן בקשה לזכות במעלה הנשגבה הזאת 'שהיא' מן המשובחות שבמדרגות' - כלשון רבינו] של 'יראת חטא'. וזה מה שכתב רבינו, כי רק מי שזכה לקנות בנפשו את 'מידת הזהירות' - ההתקשרות, הוא זה שיהיה יכולת בידו להתעלות בסולם זה העולה בית אל, ולבא עד לכדי מעלה זו של 'יראת חטא', מאחר שאדם זה חש ומרגיש קשר נפשי לתורה והמצות, ויש לו הרגשה פנימית טהורה של 'קשר' עם הבורא ית' בתורתו ומצותיו. וכמו כן להיפך, הוא מרגיש עד כמה הוא נפסד בכל ממשול של חטא ועון ח"ו, ורואה הוא בחוש את המחיצה של ברזל שנעשית בכל עבירה בין האדם לאביו שבשמים. ומחמת כן הוא זוכה להיות תאב ומשתוקק למצות עצמם, וכן ירא הוא מן העבירות עצמם שכל כונתו לצורך טובתו האישית והן הן דברי רבינו שישנו קשר של גומלין בין 'מידת הזהירות' לבין מעלת 'יראת חטא'.

^ג יש צורך להוסיף כאן דבר נכבד, הנה מפשטות לשון רבינו ישנה משמעות - כי אדם זה הוא כביכול דואג על טובת עצמו, וכל רצונו הוא שיהיה מן היושבים ראשונה במלכות, ולא יחסר לו מעלה קטנה כגדולה כלל. אולם האמת יורה דרכו, שוהי אינה כונת רבינו כלל - מאחר שכל הרודף אחר 'טובותיו הרחנותיו, ומבקש הוא להגדיל את חלקו לעולם הבא וכיו"ב, הרי גם הוא עומד בגדר של 'בעל תאוה גמור. וכשם שנאמר 'לתאוה יבקש נפרד' על המבקש והרודף אחר התאוה הגופנית, כך הוא שיש לומר גם על הרודף אחר התאוה הרחנותית, משום שכל כונתו לצורך טובתו האישית היא, ואינו עוסק כלל בכבודו של מקום.

אלא, כל כונת רבינו היא כמו שנתבאר. שכאשר אדם משיג את 'מידת ההתקשרות' בנפשו כראוי, אזי זוכה הוא לבא לבחינה והרגשה של אמת, כי אכן התורה והמצות הם חיינו ואורך ימינו ממש, ובלעדיהם חיינו אינם חיים. וכלשונו של רבינו הרמב"ם (פ"ז מהל' רוצח) 'וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשונ'ין'. וזו היא כונת רבינו בדבריו, שיהיה האדם רודף להשיג את שלימות נפשו, מכיון שהוא אינו יכול לפרוש אף לרגע קט מהשי"ת, וכל רצונו הוא לבא עד לכדי התקשרות עזה ועצומה עם הבורא ית' בכל יכלתו, להיות דבוק בו, ולשמש כמרכבה אליו ית' בשלימות.

^ד הן כל אלה ההשקפות שישקף עליהן האדם ויקנה בהם מדת הזהירות. רבותינו הצדיקים זיע"א כבשו לפנינו דרך נוספת, שהיא מיועדת בעבורינו, ומסייעת היא עד מאד לפי ערך דורותינו - ובה וכל האדם לבא לידי שלימות במידה זאת של 'זהירות' - התקשרות.

וידועים הדברים שכבר הרעיש בזה את העולם בספר הקדוש 'ליקוטי מוהר"ן', כי אכן ישנה דרך קלה המביאה לקרבת אלוקים, והיא 'דרך ההתבודדות'. ועניינה, שיקבע האדם זמן קצוב לשוה בו עם השי"ת 'לפרש לפניו שיחתו כדבר איש אל רעהו, ובקביעות זו יוצא האדם ממש מאפילה לאור גדול. ובאמת, שכבר קדמו לפניו רבים מן הראשונים שהרחיבו שוה היתה מעלתם ודרכם של הנביאים כולם. והרחיב בזה רבינו השל"ה הקדוש (שער האותיות, קדושת המקום, אות צ צניעות), ונתן על זה סימן את הפסוק (ויקרא טז ד) 'בד קדש ילבש'. בד - התבודדות. היינו כי כאשר האדם יושב במצב התבודדות, אזי קדש ילבש, מתלבש הוא בדרכי הקדושה העליונה. וידוע הדבר בשער בת רבים, על רבינו ההפ"ח חיים זיע"א שהיה נוהג בתמידות לעשות כן בעליית ביתו. וכל שיהיה האדם עומד על המשמר תמיד, לקבוע עצמו בקביעות בדרך עבודה זו של 'התבודדות', אזי ירגיש בעצמו התקשרות עצומה עם הבורא ית', וישמר את עצמו מאד לבל יפול ממדרגתו.

